

УДК 347.121.2

**Софія Олегівна Попова,**

*аспірант кафедри цивільного права та процесу факультету № 6  
Харківського національного університету внутрішніх справ*

## **ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ**

З давніх-давен діяльність юридичних осіб була необхідною для функціонування окремих ланок життя суспільства. Можливість здійснення учасниками цивільного обороту своїх законних прав та обов'язків доволі часто нерозривно пов'язана з функціонуванням юридичних осіб публічного та приватного права. Відтак, дослідження питання реалізації юридичними особами своїх прав і обов'язків, зокрема, особистих немайнових прав є необхідним для безперешкодної реалізації суб'єктами суспільних відносин своїх законних прав та інтересів.

На порозі виникнення нової цивільно-правової матерії – цивільно-правового немайнового права, унормування цієї сфери суспільних відносин є необхідністю, яка хоча б частково заповнить прогалини у правовому регулюванні суспільних відносин за участю юридичних осіб.

Вітчизняні науковці неодноразово звертали увагу на недосконалість не лише законодавчої бази, а й теоретичних досліджень особистих немайнових прав юридичних осіб – самостійних суб'єктів цивільно-правових відносин, на відміну від наявності вивчених питань щодо осіб фізичних.

У наших наукових дослідженнях ми визначили, що особисті немайнові права юридичних осіб – це абсолютні суб'єктивні невіддільні права, які мають специфічні підстави виникнення і припинення, які спрямовані на задоволення як немайнового, так і майнового інтересу, не обмежуються виключним переліком та можуть набувати економічного змісту, і які індивідуалізують суб'єкта цивільно-правових відносин як організацію. Відповідно, продовжуючи вивчення інституту особистих немайнових прав юридичних осіб, необхідно звернути увагу на підстави їх виникнення, зокрема, дослідити їх специфічність.

За загальним правилом цивільні права і обов'язки виникають на підставі юридичних фактів. Саме з юридичного факту починається перетворення права зі сфери належного у сферу суцього. Тому їх законодавче визначення створює можливість не лише встановити момент, з якого починається динаміка особистих немайнових правовідносин, а й види таких динамічних процесів [1, с. 195].

За аналогією з особистими немайновими правами фізичних осіб, які виникають з моменту народження, особисті немайнові права юридичних осіб виникають з моменту створення юридичної особи. Проте, варто зазначити, що моментом виникнення юридичної особи як самостійного суб'єкта є її державна реєстрація. Тому марно законодавець визначив юридичну особу як організацію, створену і зареєстровану в установленому законом порядку. Але не потрібно забувати, що юридична особа також може виникнути і під час реорганізації вже існуючої юридичної особи. Коли при злитті, приєднанні, поділі або перетворенні первинної юридичної особи, яка припиняється, її права переходять до правонаступника. Таким чином, окремі особисті немайнові права у нової юридичної особи фактично не виникають, а існують ще з моменту державної реєстрації первинної юридичної особи. Ця особливість впливає на подальший розвиток юридичної особи, яку щойно

створено, зокрема, на її конкурентоспроможність та адаптації на ринку, якщо мова йде про підприємницькі юридичні особи.

Також, свою увагу необхідно зосередити на деяких особистих немайнових правах юридичних осіб, які виникають з договірних підстав. Зокрема, зі зростанням вартості гудвілу, тобто економічного відображення ділової репутації підприємства, органи управління юридичної особи укладають договори комерційної концесії (франчайзингу) для отримання додаткового доходу за рахунок своєї ділової репутації.

Щодо такого особистого немайнового права юридичної особи як права на найменування, то воно є багатостороннім аспектом, який необхідно розглядати одразу в декількох площинах. Найменування юридичної особи містить у собі вказівку на організаційно-правову форму, яка визначає статус юридичної особи і форми діяльності, та назву (власне найменування) – оригінальне найменування, яке не може бути тотожним найменуванню іншої юридичної особи. Право на найменування юридичної особи виникає з моменту її державної реєстрації і є її обов'язковою умовою, тобто нерозривно пов'язано із виникненням її правосуб'єктності. Отже, немає найменування – немає правосуб'єктності. Крім того, право на найменування є багаторівневим, адже з нього можуть впливати інші особисті немайнові права, які тісно з ним пов'язані і не можуть без нього існувати, наприклад, право на ділову репутацію, авторське право, право на діяльність (зокрема, це стосується юридичних осіб публічного права).

На нашу думку, варто зазначити, що у зв'язку із законодавчим поділом юридичних осіб на юридичних осіб публічного та приватного права, можна розглядати окремі юридичні факти у якості особливих підстав виникнення їх особистих немайнових прав. Варто звернути увагу, що після реалізації свого права на об'єднання шляхом вільного волевиявлення певна група осіб або навіть одна особа стає незалежним до них утворенням – юридичною особою, яка згідно закону наділяється такими ж правами як особи поодинці, але здійснює їх як рівноправний суб'єкт. Визначені права відтепер формують її правовий статус – це сукупність формально визначених та юридично гарантованих можливостей користуватися соціальними благами і реалізовувати суб'єктивні інтереси. Проте, на відміну від юридичних осіб приватного права, юридичні особи публічного права дещо обмежені у реалізації свого правового статусу. Відповідно до абз. 3 ч. 2 ст. 81 Цивільного кодексу України юридичні особи публічного права створюються розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування і можуть мати лише такі особисті немайнові права, які відповідають повноваженням цієї юридичної особи. Відтак, ми можемо говорити про те, що і особисті немайнові права таких суб'єктів не лише виникають із рішенням відповідного органу публічної влади, а й безпосередньо нерозривно пов'язані із таким рішенням, адже воно, як правило, має в собі мету, завдання та основи цілі створення юридичної особи. Статус цієї юридичної особи в першу чергу визначається нормами конституційного і муніципального права. Цивільне законодавство ґрунтується на цих нормах і визнає автономію юридичних осіб публічного права у процесі їх участі у цивільних правовідносинах [2, с. 27].

Щодо виникнення права на захист, то його первинна форма виникає з моменту створення юридичної особи. Проте, якщо виходити із двочленної структури суб'єктивного права, то право на захист і кореспондуючий йому обов'язок, які складають зміст охоронних правовідносин, виникають з моменту вчинення учасником особистих немайнових відносин правопорушення [1, с. 198]. Безпосередньо під час реалізації цього права, наприклад, поновлення порушеного особистого немайнового права, спростування недостовірної інформації

(у разі її поширення), припинення протиправної поведінки тощо з'являються супровідні особисті немайнові права юридичної особи і в такому разі підставами їх виникнення буде саме недотримання законодавчих норм цією юридичною особою або іншою особою щодо першої.

Отже, специфічністю підстав виникнення юридичних осіб є визначення моменту їх виникнення, дотримання умов при здійсненні державної реєстрації юридичної особи, зокрема, її найменування, розмежування статусу юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права.

#### **Список бібліографічних посилань**

1. Сліпченко С. О. Правопороджуючі юридичні факти у механізмі правового регулювання особистих немайнових відносин. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 195–203.

2. Толстой В. С. Личные неимущественные правоотношения. М. : Изд-во АПП ППРО, М.. 2009. 216 с.

Одержано 09.04.2018

УДК 347.1

### **Анатолій Святославович Сліпченко,**

*аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін*

*Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

## **СПІВВІДНОШЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ОБІГУ ПОНЬЯТЬ «ВІДЧУЖЕННЯ» ТА «ПЕРЕХІД»**

Дослідження змісту ст. 178 ЦК України дає підстави стверджувати, що така частина цивільного обороту, як динаміка об'єкта складається з двох елементів. Це відчуження і перехід благ від однієї особи до іншої. Разом з тим, як зазначено в юридичній літературі, серед науковців немає єдиного підходу до співвідношення цих понять. Відзначається, що частина дослідників ці поняття ототожнюють, інші вказують на те, що вони абсолютно різні, треті – розглядають їх, як одне різновид іншого.

Критичний погляд на існуючі підходи дозволяє погодитися з тим, що дійсно, відчуження об'єкта, а також прав на нього і їх перехід – дуже близькі поняття за змістом. Тому дуже часто одне поняття розкривається через інше. Наприклад, можна зустріти такі визначення, як: «відчуження майна – це перехід ...»; «відчуження виключного права – це перехід усього права ...»; «факт переходу права володіння власністю квартири ... вважається фактом відчуження, а сам процес переходу квартири у власність іншої особи називається відчуженням»; «відчуження – це процес переходу певного предмета ...»; «відчуження, перш за все, пов'язано з переходом, це перехід ...». Причому, ототожнення понять «відчуження» і «перехід» можна зустріти не тільки в словниках, консультаціях, але і в юридичній літературі. Так, З. В. Ромовська вказує, що в цивільному праві «відчуження» – це передача (перехід) права власності.

Звісно ж, що ототожнення понять «відчуження» і «перехід» пов'язане з тим, що часом відчуження об'єкта цивільного права тягне за собою і його перехід від однієї особи до іншої. В той же час, відчуження об'єкта породжує і перехід прав на нього. Такий перехід прав також іноді називають відчуженням.